

PAPER DETAILS

TITLE: 17. Yüzyil Divan Sairlerinden Rizâyî'nin Bilinmeyen Gazelleri

AUTHORS: Hüseyin GÖNEL,Sefika YAPICI

PAGES: 38-52

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/184914>

17. YÜZYIL DİVAN ŞAİRLERİNDEN RIZÂİYÎ'NİN BİLİNMEYEN GAZELLERİ*

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin GÖNEL
Nevşehir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi

Şefika YAPICI (Doktora Öğrencisi)
International Burch University, Saraybosna, Bosna-Hersek
sefikayapicibosna@hotmail.com

ÖZET

Rızâyî 17. yüzyılda yaşamış divan şairlerindendir. Devrin önemli simalarından Şeyhülislam Zekeriya Efendi'nin torunu ve Şeyhülislam Yahya'nın yeğenidir. Genç yaşta vefat eden şair arkasında üç eser bırakmıştır. Bunlar *Dîvân*, *Nakdû'l-Mesâil fî Cevâbi's-Sâil* ve *Avdû's-Şebâb* adlı mensur eserleridir. En önemli eseri olan divanın tenkitli metni Ali Zor tarafından hazırlanmıştır. Buna göre *Dîvân*'da 21 kaside, 219 gazel, 13 rubâ'î, 8 kıt'a, 46 matla' yer almaktadır. Saraybosna Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi R-6809 numarada kayıtlı *Mecmu'a-i Devâvîn* adlı yazmada Şeyhülislâm Yahyâ, Nev'izâde Atâ'î, Arpaeminizâde Sâmi, Kafzâde Fâ'izî, Nef'î ve Rızâyî'den şiirler, belli bir düzen dâhilinde bulunmaktadır. Rızâyî'ye ait olan ve gerek yazma divanlarda gerekse neşredilmiş divanında yer almayan 9 gazel, 1 kasidenin eksik 9 beyti ve iki gazelin eksik kısımları yer almaktadır. Bu çalışmada Rızâyî'nin *Mecmu'a-i Devâvîn*'deki şiirleri *Dîvân*'ı ile karşılaştırılmış, *Dîvân*'da yer almayan şiirler transkribe edilerek vezinleriyle birlikte verilmiştir. Her iki eserde de bulunan şiirler üzerinde bir tasarrufa gidilmemiştir. Bu yazı Rızâyî'nin *Dîvân*'ında bulunmayan şiirlerini neşretme amacına hizmet etmektedir.

Anahtar Kelimeler: 17. yüzyıl divan şiiri, şiir mecmuası, Mecmu'a-i Devâvîn

* Bu yazı, 4-5 Mayıs 2012 tarihinde Bosna-Hersek'in başkenti Saraybosna'da düzenlenen Second International Conference on Foreign Language Teaching and Applied Linguistics (2nd FLTAL)'de "Rızâyî'nin Bilinmeyen Gazelleri" başlığıyla sunulan bildirinin yeniden düzenlenmiş ve genişletilmiş şeklidir.

UNKNOWN GAZELS OF RIZÂYÎ A 17th CENTURY DÎVAN POET

ABSTRACT

Rızâyî is one of the most prominent 17th century divan poets. He is related with two important figures of the time, Şeyhülislam Zekeriya Efendi and Şeyhülislam Yahya, grandson of the former and nephew of the later. The poet, died at a very early age, produced three pieces of work named; *Dîvân*, *Nakdû'l-Mesâil fî Cevâbi's-Sâil* and *Avdû's-Şebâb*. His most significant work, the critique of his divan, was studied by Ali Zor. According to Zor's work, the divan includes 21 kasides, 219 gazels, 13 rubais, 8 stanzas and 46 matlas. There are also some poems by Şeyhülislam Yahyâ, Nev'izâde Atâ'î, Arpaeminizâde Sâmî, Kafzâde Fâ'izî, Nef'î and Rızâyî in a particular order in a magazine named *Mecmu'a-i Devâvîn*, available in Sarajevo Gazi Husrev Bey Library, with the registration number R-6809. Rızâyî had 9 gazels and 9 beyits of one of his kasides that are not available in either his published divan or any other collection of his work. This study not only presents a comparison of his poems in *Mecmu'a-i Devâvîn* with the ones in his divan, but also provides the transcriptions and the ryhmes of the poems that are not present in his divan. Poems that are available in both of his literary works have been left untouched. This work aims to shed light on his poems that are not presented in his divan.

Key words: 17th century divan poetry, magazine of poetry, *Mecmu'a-i Devâvîn*

1. GİRİŞ

17. yüzyıl, Osmanlı Devleti'nin içte ve dışta birçok sorunla karşı karşıya kaldığı ve yükselişin yerini gerilemenin aldığı bir dönemdir. Bu yüzyılda görülen siyasi ve sosyal sorunlara rağmen edebî alanda bir önceki yüzyılın güçlü etkisi kendini hissettirmiştir. Dönemin şairleri arasında Şeyhülislam Yahyâ, Şeyhülislam Bahâyî, Nef'î, Neşâtî, Nâilî ve Nâbî gibi divan şiirinin önemli isimleri vardır.

Divan edebiyatının 17. yüzyılda en belirgin özelliklerinden biri üslup çeşitliliğine zemin olmasıdır. 16. yüzyılda Bâkî ile temsil edilen klasik üslup, bu yüzyılda hikemî, mahallî ve Hind üslubuyla gelişerek zenginleşmiştir. Özellikle Sebk-i Hindî'yi benimseyen şairler sözün ince ve nazik olmasına özen gösterirken yeni mana ve ince hayal arayışı mübalağa ile birleşerek anlaşılması güç, bol terkipli bir söyleyiş biçimine yol açmıştır. Bu yazıya konu olan Rızâyî de Sebk-i Hindî'yi benimseyen şairlerden sayılmaktadır (bk. Zor, 1999).

2. RIZÂYÎ

Asıl adı Mehmed Ali Çelebi olan Rızâyî, M.1592 yılında İstanbul'da doğmuştur. Rızâyî'nin annesi devrin tanınmış simalarından Şeyhülislam Zekeriya Efendi'nin kızı ve Şeyhülislam Yahya Efendi'nin kız kardeşidir. Doğumuna "رضا" tarihi düşürülen şairin babası genç yaşta vefat edince onu yanına alan ve eğitimiyle ilgilenen dayısı Şeyhülislam Yahya, şiirdeki yeteneğine binaen bir mahlasnâme ile ona Rızâyî mahlasını vermiştir:

Medh eyle cenâb-ı Mustafâ'yı

Evlâdını âl-i Murtazâ'yı

Geldin çü bu teng-nâ-yı dehre

Mahlâs idegôr 'Alî Rızâyî

Çeşitli idarî görevlerde bulunan Mehmed Ali Çelebi, Mısır kadılığı sırasında, M.1629 yılında, henüz 38 yaşındayken vefat etmiştir (Zor, 1999: 2-4). Arkasında *Dîvân*, *Nakdû'l-Mesâil fî Cevâbi's-Sâil* ve *Avdû's-Şebâb* olmak üzere üç eser bırakmıştır (Zor, 1999: 5-6).

Rızâyî'nin üslup bakımından Sebk-i Hindî'nin tesirinde kaldığı söylenebilir. Fakat genç yaşta vefat eden şair, bu tarzda kendini gösterme fırsatı bulamamıştır. Bu açıdan, birçok divan şairinin yetiştiği 17. yüzyılda yaşayan Rızâyî, başarılı bir şair olsa da devrinin birinci sınıf şairleri arasında yer almaz. Kasidelerinde ağır bir dil kullanan Rızâyî, gazellerini daha sade yazmıştır (Zor, 1999: 8-11).

Rızâyî, genç yaşta vefat etmesine rağmen, bir divan teşkil edecek kadar şiir yazabilmiştir. *Dîvân*'ının çeşitli kütüphanelerde 15 adet yazma nüshası vardır. Bu nüshaların her biri tertip bakımından farklılıklar arz etmektedir. *Rızâyî Dîvânı*'nın tenkitli metnini hazırlayan Ali Zor, bu nüshaların tamamını incelemiş ve en nitelikli üç nüsha üzerinden metni oluşturmuştur (Zor, 1999: 5). Buna göre *Rızâyî Divânı*'nda 21 kaside, 219 gazel, 13 ruba'î, 8 kıt'a, 46 matla' yer almaktadır.

3. ŞİİR MECMUALARI VE MECMU'A-İ DEVÂVİN

Şiir mecmuaları devrin edebî zevkine ışık tutmak, şairler arasındaki etkileşimi görmek ve bir şairin orijinal divanını ortaya koymak açısından önem taşımaktadır.¹ Günümüzde divan neşri çalışmaları, yazma nüshaların Latin alfabesine aktarılmasına dayanmaktadır. Metin teşkili esnasında genellikle kullanılan yöntem, bulunabilen nüshaların bir araya getirilmesi, nüsha şeceresinin oluşturulması, buradan hareketle farklılıkların gösterilmesi

¹ Şiir mecmualarının hakkında değerlendirmeler için bk. Aydemir, 2001a; 2007; Gürbüz, 2013b.

şeklindedir.² Bu yöntem çoğunlukla başarılı olmakla beraber bazı şairler ve onların bazı şiirleri çeşitli sebeplerle divan nüshalarında yer almamaktadır. Dolayısıyla şiir mecmuaları divan neşrinde yardımcı kaynaklar olarak önem kazanmaktadır.

Mecmualar bazı durumlarda ana kaynak olarak da işlev görebilmektedir. *Helâkî Dîvânı*, *Amrî Dîvânı*, *Çâkerî Dîvânı*, *Behiştî Dîvânı* gibi divanlar, mecmuaların katkısını göstermesi bakımından dikkat çekici örneklerdir. Bahsi geçen divanların ortak özelliği mecmualardan yararlanılarak oluşturulmuş olmalarıdır (Aydemir, 2007: 127). Bazı mecmualar ise biyografi kaynağı olarak kullanılabilecek bilgiler barındırmaktadır.³ Günümüzde mecmuaların edebiyat tarihine ve araştırmacılarına sağladığı ve sağlayacağı katkı memnuniyet verici bir biçimde ele alınmaktadır.⁴

Bu çalışmada bahse konu olan yazma, Bosna-Hersek Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesinde R-6809 numarada *Mecmu'a-i Devâvin* adıyla kayıtlı bulunan mecmuadır.⁵ Şiir mecmuaları genelde Mecmu'a-i Eş'âr, Mecmu'atü'l-Eş'âr, Mecmu'atü'n-Nezâ'ir, Câmi'ü'n-Nezâ'ir, Metâli'ü'n-Nezâ'ir gibi isimlere sahiptir. Bu açıdan *Mecmu'a-i Devâvin* sıradışı bir isim taşımaktadır. Divanlar mecmuası anlamına gelen isim hemen akla birkaç divanın bir arada bulunduğu eser fikrini getirmektedir. Fakat altı şairin şiirlerinin derlendiği mecmua, bu şairlerin divanlarının tamamını içermemektedir. Mecmuada Şeyhülislâm Yahyâ, Nev'izâde Atâ'î, Arpaeminizâde Sâmî, Kafzâde Fâ'izî, Nef'î ve Rızâyî'den şiirler yer almaktadır.

Mecmualar çok farklı şekillerde oluşturulmuş olabilir. Hiçbir kuralın gözetilmediği ve belki de birkaç kişi tarafından farklı zamanlarda yazılarak oluşturulan, birbirinden çok farklı alanlarda bilgilerin bulunduğu mecmualar yanında tek elden çıkan ve belli bir düzen dâhilinde oluşturulan mecmualar da vardır. Muntazam tertibi ile dikkat çeken *Mecmu'a-i Devâvin*'in yazı özelliği bakımından tek elden çıktığı görülmektedir. Fakat düzenleyeni ve düzenlenme tarihi belli değildir. Sayfalarda yer yer tarih kayıtlarına rastlansa da bu kayıtların şiirlerin kopya edildiği divanlardan aynen geçirildiği anlaşılmaktadır. Özellikle Atâ'î'nin şiirlerinin olduğu kısımlarda 1620'li 1630'lu yıllara ait kayıtlar vardır. Fakat bu tarihlerin eserin yazıldığı tarihle ilgisi olmadığı açıktır. Çünkü mecmuada şiirleri yer alan Arpaeminizâde

² Bk. Ateş, 1942; Köprülü, 1986; Abdülkadiroğlu, 1997.

³ Bk. Atik Gürbüz, 2012; Aydemir, 2001b; Öztürk, 2013; Zülfe, 2011. Mecmualar ile ilgili ayrıca bk. *Turkish Studies* Prof. Dr. Âmil Çelebioğlu Armağanı, 2013.

⁴ Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı tarafından düzenlenen "Osmanlı Şiirinin Hazinesi: Mecmualar ve Cönkler" çalışmayı ve "Mecmuaların Sistemati Tasnifi Projesi (MESTAP)" ayrıntıları hakkında bk. Gürbüz, 2013a.

⁵ *Mecmu'a-i Devâvin*, Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi, R-6809.

Mustafa Sâmî 1733 yılında vefat etmiştir. Dolayısıyla mecmuanın onun şiirlerini kapsaması, bahsi geçen divanlarda olmayan şiirleri içermesi, yazı ve kâğıt özellikleri muhtemelen 18. yüzyılın ilk yarısında veya en geç 18. yüzyılın sonlarında yazıldığını düşündürmektedir.

Mecmu‘a-i Devâvîn’in tertip ve düzen bakımından son derece itina ile hazırlanmış olması, hazırlayanın işini ciddiye aldığını göstermektedir. Tezhipten yoksun olan mecmuada divan başları sarı yaldızla basit bir mihrabiye ile işlenmiştir. Yer yer başlıklar ve gazel geçişleri kırmızıyla yazılmıştır. Bazı sayfalarda sonradan eklendiği anlaşılan eğik veya düz şekilde yazılmış şiirler vardır. Mevcut hâli ciltli olan mecmuada yer yer sayfalar karışmıştır ve kılavuzlar birbirini takip etmemektedir. Bu durumun mecmuanın tertibinden değil dağılan sayfalarının sonradan özensiz bir şekilde bir araya getirilmesinden kaynaklandığı açıktır. Maddi özellikleri bakımından değerlendirdiğimiz mecmua, muhtemelen edebî zevki gelişmiş bir şiirsever tarafından hususi kullanım için oluşturulmuştur.

İncelemelerimiz esnasında *Rızâyî Dîvânı*’nda yer almayan bazı şiirleri tespit ettik. Bu yazıda, *Mecmu‘a-i Devâvîn* vesilesiyle Rızâyî’ye ait 9 gazel, bir kasidenin eksik 9 beyti, *Dîvân*’da bulunan 97. ve 218. gazellerin eksik kısımları gün yüzüne çıkmış bulunuyor. *Rızâyî Dîvânı*’nda yer almayan gazellerin (ج - 2), (ح - 2) ve (ع - 5) harflerindeki şiirler olduğunu görmekteyiz. Yeni tespit edilen aşağıdaki şiirlerin üslup bakımından Rızâyî’nin diğer şiirleriyle benzer özellikler taşıdığını söylemek mümkündür.

4. RIZÂYÎ DÎVÂNI’NDA OLMAYAN GAZELLER

[15a]⁶

1

Mef ‘ÿ lü Me fâ ‘í lü Me fâ ‘í lü Fe ‘ÿ lün

- 1 Çóúdan umaruz ôâk-i rehin bâd-ı âabâdan
Gel ey dil-i şeydâ geçelüm biz bu hevâdan

- 2 Tâ girmeyicek cennet-i vaâlına nigâruñ
Hîç çâre mi úurtula óavf-ı reóâdan

⁶ Varak numaraları *Mecmu‘a-i Devâvîn*’e göre verilmiştir. Metne tarafımızdan yapılan ilaveler köşeli ayraç [] içinde verilmiştir.

3 Gül sînesine daà yaúup bûlbûl ider âh
Ol bî-bedelüñ âşîuı çou şâh u gedâdan

4 Dilberler ile fenn-i cefâ baóâin idermiş
Òaú âaúlasın ol şûò-ı cefâ-kârı óalîâdan

5 Bî-fâ'ide maólûúa niyâz itme Rıøâyî
Maúâûduñ eger ister iseñ iste Óüdâ'dan

[15b]

2

Mef 'ÿ lû Me fâ 'í lû Me fâ 'í lû Fe 'ÿ lûn

1 Ey dil çekelüm cevruñi bir çâre ne dirsın
Yârüñ çekelüm cevruñi aâyâra ne dirsın

2 Cevrün çekerüz bir gül-i terdür diyü nigâruñ
Ammâ anuñ eürâfın alan ôâra ne dirsın

3 Ben âaúlar idüm sînede râz-ı âam-ı 'aşúı
Dildâra yetiştürdi dil-i zâra ne dirsın

4 Öemm itmedesin renc-i òumâr ile şarâbı
Vâ'îô ya mey-i la'l-i leb-i yâre ne dirsın

5 Dildârını úoyup elleri medó itme Rıøâyî
Sen âayre âazeller diyicek yâre ne dirsın

[17a]

3

Me fâ 'í lûn Me fâ 'í lûn Me fâ 'í lûn Me fâ 'í lûn

- 1 Revân itdüm gözümden gâh eşki gâh ôûnâbı
Aúitdum ôâk-i pâý-ı dilber[e] sîm [ü] zer-i nâbı
- 2 Siyeh perde çekildi Ka'be-i óüsñ ü melâóatdür
Óaü oldu äanma dilberüñ ruôsâr-ı pür-tâbı⁷
- 3 Bahâr oldu burûdet gitmedi daòi hevâlardan
Anuñçün bülbül-i şeydâ giyer egnine sincâbî
- 4 Şeb-i vaâla irişdük çünkü ol meh-pâre bedr oldu
Şarâb-ı erâavânı gör äaúın fevt itme mehtâbı
- 5 Rıwâyî baòt-ı 'aşıú gibi olsa n'ola ôâb-âlûd
Kimüñ çeşmünde úodı ôâb yâruñ çeşm-i pür-ôâbı

[18a]

4

Me fâ 'í lün Me fâ 'í lün Me fâ 'í lün Me fâ 'í lün

- 1 Mekânum 'aşúile gâhî firâz u geh[i] şeyb oldu
Baña Ferhâd u Kays'a câ-nişîn olmaú naâîb oldu
- 2 Zenaódânuñla rûy-ı tâb-dâruñ seyr idenler dir
Ne óikmetdür bu kim âyâ nihâl-i gülde sîb oldu
- 3 'Aceb mi naâmeler itdükçe güller ile ôânende
Çıúup gül câmi'inde ùfl iken bülbül óaüîb oldu

⁷ Vezin bozuk.

- 4 Hele muótâç itmez âh ki mey-i âteş-i mihre
Çemen sulûânına deffâf-ı meclis ‘andelîb oldu
- 5 Çemende gözlerin yummaz gice uyòu yüzün görmez
Meger kim bülbül-i bî-çâreye nergis raúîb oldu
- 6 Muúarrerdür ki muàber eyleye aâyâr yed-i gîfî
Şu kim müjgânile çârû-keş-i kûy-ı òabîb oldu
- 7 Göñül virmezdi gerçi tâzeye dil-dâde olmazdı
Rıøâyî neylesün ol şûò àâyet dil-firîb oldu

[18a]

5

Mef ‘ÿ lü Me fÀ ‘í lü Me fÀ ‘í lü Fe ‘ÿ lün

- 1 Kûyında göñül yâr-ı gülendâmını buldı
Bî-çâre murâd-ı dil-i nâ-kâmını buldı
- 2 Faâl-ı gül irüp esdi yine bâd-ı bahârî
Óáuúâ bu ki mey zevrauí eyyâmını buldı
- 3 Sâuí çekilen derd ü elem àâyete irdi
âun câm-ı mey-i nâbı àam encâmını buldı
- 4 Güllerde yoà anca hele hîç bülbüle söyler
Hengâmenüñ el-óáu bu ki hengâmını buldı
- 5 Ol dür[i] Rıøâyî arayup ‘âlem-i ‘aşúuñ
Tâ ka‘r-ı yem-i miónet ü âlâmını buldı

[19b]

6

Me fâ ‘i lün Fe ‘i lâ tün Me fâ ‘i lün Fe ‘i lün

- 1 Vara mı idi meger yâre sûzumuñ òaberi
Óamâm-ı şâfi âh olmasa idi nâme-beri
- 2 Nihâl-i sebz ‘uluvv-i zâr ola çü naòl-i òazân
Eger ki âteş-i ‘aşúuñ òouúnsa bir şereri
- 3 Niçün teââfûl ider böyle àamze-i dilber
Dil-i belâ-zedeye òayli var iken naôarı
- 4 Semûm-ı âh-ı dilümden âaúın âaúın güzelüm
Hezâr vâdi-i nâr oldu çünki reh-güzeri
- 5 Rıôâyî çoúdan olurdu bu sözlerle helâk
Zamân-ı àamda eger olmasaydı şî‘r-i teri

[19b]

7

Mef ‘û lü Fâ ‘i lâ tü Me fâ ‘î lü Fâ ‘i lün

- 1 Úaldum tedârik eylemeden eşk ü âhumı
Yir gök götürmez eyledigüm bu günâhumı
- 2 Hengâmıdur ki cünbiş-i dâmân-ı iltifât
Âteş-fürûz eyleye kemter giyâhumı
- 3 Bile şirişk ü yârda şerm olmasa óicâb
Biñ naúd-i câna alur idüm her nigâhumı

4 Rehberlik itmesün bir iki ôâr-ı beyòûd
Ey berk-i âh youúlasa bir kerre zâhumı

5 Ey âh çünkü Rıðâyî'dedür úuâûr⁸
Rüsvâ-yı 'âlem eyleme baót-ı siyâhumı

[50b]

8

Fâ 'i lâ tün Fâ 'i lâ tün Fâ 'i lâ tün Fâ 'i lün

1 Câmı ÷oldurdu âürâhiden yine ol reşk-i óûr
Mîhr-i 'âlem-tâb-ı mâha itdi güyâ feyð-i nûr

2 'Âşıú-ı bî-çâreler úat úat perişân-óâl olur
Her úaçan kim bâde-i nâb içe ol mest-i àurûr

3 Zâr zâr iñletdi gülşende hezârı tâze gül
Naú-d-i âabrın virdi yaàmaya yine bir nev-òuhûr

4 Mâni'-i seyr-i cemâl-i yâr olur 'âşıúlara
Cevr iderse âh-ı dil luúf eylese eşk-i sürûr

5 Cünd-i àam ref'ine mey bir tûa-i âteş-tâbdur
Ey Rıðâyî ehl-i dil itmez yanından anı dûr

[50a]

9

Fâ 'i lâ tün Fâ 'i lâ tün Fâ 'i lâ tün Fâ 'i lün

⁸ Vezin bozuk.

- 1 Esdi bâd-ı âubó-dem geşt ü güzâr eyyâmıdur
á onceveş diller açıldı nev-bahâr eyyâmıdur
 - 2 Ôâhir oldu àonceler bir bir açıldı lâleler
Cemreler düşdi yine ‘azm-i kenâr eyyâmıdur
 - 3 Rind-i ‘aşúũ gûşına girmez âadâsı vâ‘iôũñ
Nefre-i mestân gülbang-ı hezâr eyyâmıdur
 - 4 Gör ‘iôâr-ı mehveşün seyr eyle óait-ı dil-keşün
Verd-i ra‘nâ faâlî seyr-i sebze-zâr eyyâmıdur
 - 5 Gül gibi gelsün açılun tâb-ı mülden tâzeler
Ey Rıôâyî feyø-i mihr-i tâb-dâr eyyâmıdur
- [Kasîde]⁹
- [47a] Mef ‘û lü Me fâ ‘î lü Me fâ ‘î lü Fe ‘û lün
- 6 Ki levóa-i sîm üzre sevâd eyle midâdı
Gâhî ùabaú-ı kaàıda it müşg-i feşânı
 - 7 Bir şem‘i øiyâ-güsteri ol sen ki o bezmũñ
Hep nûr-ı siyâh ola fetîlile duhânı

⁹ *Rızâyî Divânı*’nda (Zor, 1999: 117) 15. kasidedir. Kaside sadece İstanbul Üniversitesi Türkçe Yazmalar Bölümü 779 numarada kayıtlı nüshada yer almaktadır. Diğer 14 nüshanın en hacimli olan bu nüsha *Rızâyî Divânı*’nın neşrinde esan alınan ana nüshadır (Zor, 1999: 37). Kasidenin ilk 14 beyti yazmalarda çeşitli sebeplerden okunamamıştır (Zor, 1999: V). Elimizdeki mecmuada da şiir 6. beyitten başlamaktadır. İlk beş beyit hâlâ meçhuldür. Kasidenin tamamından ziyade divanda eksik olan kısmı buraya aldık. Kasidenin 12. beyitinde geçen ifadede Rızâyî’nin daha önce de iki kaside sunduğu (Zor, 1999: 10) Vezir Çelebi Ali Paşa’ya yazıldığı anlaşılıyor.

- 8 Ol bezm ki yârânı idüp kendüsi teshîr
Îôhâr ider herkese bir genc-i nihânı
- 9 Òalvetüñe cân úible-i erbâb-ı ma‘ârif
İşretüñe pür-zînet-i âmâl ü emânı
- 10 Ol bezmüñ olup âadr-ı güzîn âadr-nişîni
Ol bezmüñe âadrında var iúbâl nişânı
- 11 âadrü’l-vüzerâ-mertebe pirâ-yı vezâret
Kehfü’l-fuúarâ maôhar-ı luîf-ı semedânı
- 12 Hem-nâmı ‘Ali menba’-ı elüâf-ı cibillî
Peykâr-ı cedel-pîşe-i seng şîr-i zebânı
- 13 Bû’begr-i âadâuat ‘Ömer-i¹⁰ ‘adl u âalâbet
Úudsî-âifat u vâkıf-ı esrâr-ı mesânî
- 14 Cem-kevkebe òurşîd-i felek-mertebe ol kim
Âsûde ider sâye-i ‘adlünde cihânı
- 15 Tertib-i kevn-i úâ’ide-i Óüsrev ü Cemşîd
Revnaú-şiken-i ma’delet-i Nûşirevânı

97. Gazel

[52a] Mef ‘û lü Fâ ‘i lâ tü Me fâ ‘î lü Fâ ‘i lün

- 1 Her şeb şarâb-ı nâb ile pürdür ayaàımız¹¹
Óâcet úomadı şem‘e bizüm şeb-çerâàımız

¹⁰ Metinde “ ‘Ömerî ” şeklinde yazılmıştır.

¹¹ *Rızâyî Divânı*’nda eksiktir.

- 2 Pür eyledük piyâleyi tenhâ bulup òumı¹²
Künc-i óarâbede küpe geçdi ayaâımız
- 3 Zannum budur ki âteş-i ‘aşúuñla yanmaân
Güller görüp de reşk ideler tâze daâımız
- 4 Pürdür şarâb-ı ‘aşú ile her-dem sebû-yı dil
Òum gibi bâdeden hele youúdur ferââımız
- 5 Çözse Rıðâyî sünbül-i zülfin o gül-‘iôâr
Bûy-ı bahâr itse mu‘aúar dimââımız¹³

218. Gazel

[17a] Müf te ‘i lün Me fâ ‘i lün Müf te ‘i lün Me fâ ‘i lün

- 1 Zevraú-ı meydür ‘âşúuñ baór-i àamgede çâresi
Müjdesi naúd-i ôuş olur görinicek kenâresi
- 2 Yaúdı güneş diyü baña dilberi virdiler òaber¹⁴
Úorúarın eyledi eâer âhımızuñ şerâresi
- 3 Benzedemezdi kendüyi dilberüñ ebruvânına
Òaylice nâuíâ olmasa çeróuñ o mâh-pâresi¹⁵
- 4 Rişte-i cân gibi o bir râbıâ oldu arada
Şöyle gelür ki tûrinüñ hiç kesilmez aresi¹⁶

¹² Rızâyî Divânı’nda eksiktir.

¹³ Rızâyî Divânı’nda bu mısra yoktur.

¹⁴ Rızâyî Divânı’nda eksiktir.

¹⁵ Rızâyî Divânı’nda bu beyit yoktur.

¹⁶ Rızâyî Divânı’nda eksiktir.

5 Mâhi-i baór-i şîvedür gerçi Rızâyî ðançeri
‘Âşîúuñ ana dâmdur sîne-i pâre pâresi¹⁷

5. SONUÇ

Tertibi ve içeriği bakımından nitelikli bir mecmua olduğu görülen *Mecmu‘a-i Devâvîn*, Rızâyî’nin günümüze ulaşmamış bazı şiirlerini ihtiva etmektedir. Böylece Rızâyî’nin bilinmeyen 9 gazeli, *Dîvân* nüshalarında çeşitli sebeplerle okunamayan bir kasidesinin 9 beyti, ayrıca 97. ve 218. gazellerin eksik kısımları, Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi R-6809 numarada kayıtlı mecmua sayesinde açığa çıkmıştır.

Rızâyî Divânı’nda yer almayan bu şiirler, *Mecmu‘a-i Devâvîn*’i yazan kişinin müellif nüshasından veya ona yakın bir başka nüshadan ya da bugün elde olmayan bir nüshadan yararlandığını göstermektedir. Bu mecmua aynı zamanda divan neşrinde mecmuaların ne derece faydalı olabileceğinin güzel bir örneği sayılabilir.

KAYNAKÇA

- ABDÜLKADİROĞLU, A. (1997). Edebiyatta Metodoloji Açısından Elyazmaları ve Nadir Eserler Üzerine Notlar. *Kültürümüzden Esintiler*, s.527-569.
- ATEŞ, A. (1942). Metin Tenkidi Hakkında (Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-ı Âl-i Osman Münasebeti ile). *Türkiyat Mecmuası*, C. VII-VIII, s.253-567.
- ATİK GÜRBÜZ, İ. (2012). Şiir Mecmualarının Biyografik Değerine Dair Araştırmalara Ek. *Türklük Bilimi Araştırmaları (TUBAR)*, Güz, S. 32, s. 147-157.
- AYDEMİR, Y. (2001a). Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü. *Bilig*, S. 19, s.149-157.
- AYDEMİR, Y. (2001b). Şairlerin Edebî Kişiliğinin Tesbitinde Mecmuaların Rolü. *Türk Kültürü*, S. 464, s.731-744.
- AYDEMİR, Y. (2007). Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler. *Turkish Studies*, Volume 2/3 Summer, s.122-137.
- GÜRBÜZ, M. (2013a). Osmanlı Şiirinin Hazinesi: Mecmualar Ve Cönkler Çalıştayı. *Turkish Studies*, Volume 8/1 Winter, s.2907-2909.
- GÜRBÜZ, M. (2013b). Şiir Mecmualarının Kaynakları Üzerine. *Turkish Studies*, Volume 8/1 Winter, s.315-322.
- Mecmu‘a-i Devâvîn*, Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi, R-6809.
- KÖPRÜLÜ, M. F. (1986). Türk Edebiyatı Tarihinde Usul, *Edebiyat Araştırmaları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

¹⁷ *Rızâyî Divânı*’nda eksiktir.

H. Gönel, Ş. Yapıcı / NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2 (2013) 38-52
H. Gönel, Ş. Yapıcı / Nevsehir University Journal of Social Sciences 2 (2013) 38-52

- Turkish Studies* (2013). *Prof. Dr. Âmil Çelebioğlu Armağanı* (Mecmualar Özel Sayısı), Volume 8/1 Winter.
- ZOR, A. (1999). *Rızâyî (Mehmed Ali Çelebi) Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanı'nın Tenkitli Metni*, Yüksek lisans Tezi, Erzurum.
- ZÜLFE, Ö. (2011). Biyografik Bilgiler Açısından İki Nazire Mecmuası. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 4, Sayı: 18, Yaz, s. 151-169.